

М. М. Хитько,
старший викладач кафедри публічного управління та права,
Дніпровська академія неперервної освіти, м. Дніпро

УПРАВЛІНСЬКИЙ ВИМІР СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ В ОСВІТІ

М. Khitko,
Senior Lecturer of the Department of Public Administration
and Law of the Dnipro Academy of Continuing Education, Dnipro

MANAGEMENT DIMENSION OF STRATEGIC PLANNING IN EDUCATION

Стратегічне планування виникає як функція стратегічного управління боку органів державної влади щодо суспільства та його окремих сфер і підсистем. Стратегізація управління освітою, що здійснюється на основі застосування в державній освітній політиці стратегічного управління та планування як пріоритетних управлінських інструментів, виступає в якості ефективного засобу здійснення освітніх реформ в умовах кризових процесів. Інноваційні зміни визначають і характер самого стратегічного управління та планування в освітній царині. Воно є дуже багатограним і може характеризуватися у різних вимірах як більш чи менш чітко організований безперервний процес формулювання цілей і інструментарію розвитку освітньої галузі. У освіті стратегічне планування в умовах модернізаційних процесів виступає як одна з пріоритетних функцій державного управління галуззю, оскільки саме у його межах визначаються механізми та умови їх використання з метою реалізації освітньої державної політики. Слід розглядати стратегічне планування не просто як управлінську функцію, а як систему інститутів, механізмів та інструментів державного управління, що лежить в основі визначення напрямів діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування на досягнення найбільш важливих цілей освітнього розвитку в сукупності з процесом його ресурсного забезпечення.

Strategic planning arises as a function of the strategic management of the public authorities in relation to society and its individual spheres and subsystems. Strategic management of education, implemented on the basis of the use of strategic management and planning as the priority management tools in the state educational policy, acts as an effective means of implementing educational reforms in the context of crisis processes. Innovative changes also determine the nature of the strategic management and planning in the educational realm. It is very versatile and can be characterized in various dimensions as a more or less clearly organized continuous process of formulating goals and tools for the development of the educational sector. In education, strategic planning in the conditions of modernization processes acts as one of the priority functions of state management of the industry, since it is within its boundaries that determine the mechanisms and conditions for their use for the purpose of implementing educational state policy. Strategic planning should be considered not just as a managerial function, but as a system of institutions, mechanisms and tools of state governance that underlies the definition of the directions of activity of public authorities and local governments for achieving the most important goals of educational development in combination with the process of its resource provision.

*Ключові слова: державне управління, стратегічне планування, освіта, механізми, модель управління.
Key words: public administration, strategic planning, education, mechanisms, management model.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Управлінський вимір стратегічного планування визначається його належністю до формування та здійснення стратегії розвитку того чи іншого соціального об'єкта — організації, соціальної системи, держави. Державне управління завжди орієнтується на досягнення певних далекосяжних цілей, яким підпорядковується планування поточної діяльності. Як вказують дослідники, "загальнодержавне розуміння, візія орієнтирів, які необхідні суспільству в цілому, а також стимулювання "корисних" економічних процесів є першочерговим завданням влади [4, с. 97]. Стратегічне планування конкретизує та репрезентує пошуки та вироблення стратегії. Відповідно воно пов'язане з такими аспектами формулювання стра-

тегії як розуміння перспектив і майбутніх обрисів об'єкта управління, а з іншого боку, з активним використанням інструментарію практичного управління, певних ефективних методів та технологій управління, які дозволяють вирішити проблеми збалансованості розвитку об'єкта управління у процесі досягнення стратегічних цілей. Відповідно можна вважати, що стратегія як основа процесу стратегічного планування виступає своєрідною моделлю для планування діяльності, що слугує шляхом для досягнення цілей розвитку за рахунок оптимального і цілеспрямованого використання наявних ресурсів. Одним з важливих управлінських елементів цього процесу є визначення змістовних та формальних засад прийняття управлінських рішень для здійснення

процесу реалізації стратегії. Також важливим є зв'язок стратегічного планування з наявними ресурсами управління та потенціалом розвитку його об'єкта, оскільки саме вони визначають об'єктивні можливості досягнення тих чи інших цілей у процесі реалізації стратегічних цілей розвитку, а також і наявні його обмеження. Реалізація стратегії розвитку здійснюється у межах процесів, що відображаються концептами "стратегічне управління", "стратегічне планування", "стратегічне мислення", "стратегічний менеджмент".

Стан дослідження проблеми. Слід сказати, що теоретичні та методологічні аспекти стратегічного планування досліджувалися багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями. До класичних робіт слід віднести дослідження таких зарубіжних авторів як К. Ендрю, П. Зельцніка, Г. Мінцберга, М. Портера, А. Дж. Стрікланда, А. Томпсона, А. Чандлера, в яких обгрунтовані витоки класичної теорії стратегічного планування та стратегічного управління. Розбудова класичних концепцій стратегічного планування здійснюється у роботах як зарубіжних авторів (W. Trousdale, L. Ramirez, G. Kebede, T. Yskova), так і вітчизняних науковців (О. Берданова, В. Вакуленко, В. Тертичка, Н. Кухарська та інші).

Стратегічне планування як важливий вимір управлінської діяльності у тих чи інших аспектах досліджується зарубіжними авторами (І. Ансоффа, В. Борисевич, К. Знаменська, Г. Кандауроваї, В. Рохчін, С. Тяглов) та вітчизняними фахівцями з державного управління, економіки, права (організаційний аспект стратегічного планування розглянуто у роботах Л. Довганя, В. Немцова, С. Оборської, В. Оберемчука, В. Пономаренка, З. Шершньоав, у межах муніципального управління його аналізують Р. Брусак, Г. Дробенко, О. Дудкіна, Ю. Зима, О. Карим, А. Мельник, Р. Свірський, Ю. Шаров, як складову системи державного управління воно є предметом уваги В. Богдановича, В. Малиновського, А. Семенченка, а на рівні конкретних суб'єктів управлінської діяльності досліджується у роботах Я. Базилюка, В. Воронкової, А. Гальчинського, В. Геєца, Я. Жаліла, Д. Покришки, Ж. Поплавської). Для нашого дослідження найбільш важливі аспекти стратегічного планування як управлінської діяльності висвітлені у роботах таких вітчизняних фахівців як В. Вознюк, Л. Довгань, В. Немцов, Л. Скібіцька Л. Щоголева. Стосовно застосування засад стратегічного планування в освітній галузі найбільше значення мають Г. Дмитренко, Г. Єльнікова, В. Мельник, О. Рябоконея, П. Третьякова.

Теоретичні розвідки щодо застосування стратегічного планування в освіті стали відображенням його широкого застосування у всіх сферах соціального життя, починаючи з кінця 1960-х — початку 1970-х років. Тоді ж науковці відділили даний тип планування від планування довгострокового на основі розуміння майбутнього розвитку об'єкта управління. Стратегічне планування актуалізувалося у зв'язку із динамічністю розвитку об'єкта управління і мінливістю орієнтирів майбутнього. Воно ґрунтується на відході від принципу екстраполяції попередніх тенденцій розвитку в умовах невизначеності сценаріїв розвитку і вірогіднісного характеру стратегій.

Вперше у системному вигляді такі ідеї були розроблені у межах теорії стратегічного планування стосовно

управління корпоративними бізнес-структурами у роботах І. Ансоффа. Стратегічне планування як основа управління розвитком складних і динамічних об'єктів стало об'єктом досліджень А. Акера, Р. Акоффа, Р. Бранденбурга, Дж. Гелбрейта, П. Друкера, Б. Карлофа, У. Кінага, Д. Кліланда, Дж.Б. Куїнна, Г. Мінцберга, Дж. Стейнера, Д. Хассіа та інших зарубіжних фахівців. У їхніх роботах проблематика стратегічного планування поступово розширилася, і одним з напрямів такого розширення стало обгрунтування його використання в системі державного управління.

Останній аспект виявився надзвичайно важливим для країн з перехідною економікою, і саме питання державного стратегічного планування стали основними у роботах таких вітчизняних авторів, як В. Віханський, Я. Жаліло, О. Машков, Н. Нижник, В. Тертичка, Н. Федоров, Ю. Шаров. На сьогодні у вітчизняній науковій літературі достатньо розлого і глибоко визначені найбільш важливі аспекти стратегічного планування: методологія дослідження та здійснення, стадії на рівні різних суб'єктів управління, процеси, в яких воно проявляється, система зв'язків з управлінським та соціокультурним середовищем, особливості у різних сферах, галузях, рівнях, включаючи і освітню галузь. Однак загальною проблемою вітчизняних досліджень є недостатня увага до аналізу стратегічного планування як системи загалом та в конкретних сферах управлінської діяльності, включаючи, освіту, зокрема. На сьогодні відсутнє розуміння системи державного стратегічного планування як механізму не лише формулювання абстрактних цілей майбутнього розвитку, а й конкретних інструментів та систем дій для їх досягнення. Іншою системною проблемою є недооцінка взаємодії тенденцій розвитку об'єкта управління та його середовища в умовах динамічних змін та нестабільності, що акцентує увагу до потенціалу та слабких сторін об'єкта, а відповідно до можливостей інноваційних трансформацій та ризиків.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Обгрунтування ролі стратегічного планування в освіті як системного виміру управлінської діяльності.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У межах реалізації державної стратегії розвитку суспільства формується і стратегія розвитку та державного управління його окремих сфер, включаючи й освіту. Концепт стратегічного планування відображає значущість адекватного використання ресурсів державного управління щодо регулювання суспільного розвитку з розумінням його перспектив у межах моделей "інформаційного суспільства", "суспільства знання", "суспільства освіти". Відповідно для успіху діяльності органів державної влади сьогодні надзвичайно значимою стає діяльність зі стратегічного регулювання освітньої сфери у напрямі забезпечення адаптації усіх освітніх суб'єктів до системних соціокультурних змін, пов'язаних з модернізаційними процесами у країні. Державна освітня політика, стратегія освітнього розвитку, стратегічне управління та планування цього процесу визначаються "змiнами умов економічного розвитку суспільства, його цілей і завдань" [9, с. 73]. Ефективне управління модернізаційними процесами може здійснювати-

ся лише в умовах моделі управління, що пов'язана з використанням науково-освітнього потенціалу суспільства, що робить пріоритетним завдання стратегічного планування розвитку освітньої сфери та діяльності освітніх суб'єктів. В умовах динамічних змін та нестабільності і невизначеності в основі державного управління галуззю має бути реалізація здатності до упровадження різноманітних стратегічних напрямів розвитку і відповідно таких стратегій державного управління освітою, які забезпечать одночасно і стабільність функціонування, і інноваційний розвиток галузі у контексті потреб системної модернізації українського суспільства.

Зі сказаного зрозуміло, що стратегічне планування в освіті є одним з аспектів загалом стратегічної діяльності системи державного управління і поза цим контекстом не може бути адекватно осмисленим. Стратегічне планування виникає як функція стратегічного управління боку органів державної влади щодо суспільства та його окремих сфер і підсистем. У системі державного управління постійно здійснюються регулюючі процеси на основі прийняття та реалізації управлінських рішень, і скоординованість останніх на рівні стратегічних цілей і завдань визначає успішність діяльності. Дослідники вважають, що сьогодні негативна оцінка діяльності влади з боку суспільства "викликана низьким ступенем успіху прийнятих рішень і їх результативності. Причина полягає у відсутності дієвої системи всеосяжного стратегічного управління державою" [11, с. 50]. Подібна ситуація робить проблематику стратегічного управління та планування однією з найбільш актуальних у процесі інноваційних змін системи вітчизняного державного управління.

У науковій літературі "стратегія" в управлінському сенсі розуміється саме у сенсі планування управлінської діяльності, тобто як певний план дій, який націлений на досягнення тих чи інших цілей, вирішення завдань чи проблем. Один з фундаторів сучасної теорії стратегічного управління Г. Мінцберг вказує, що "стратегія являє собою модель, принцип поведінки, перспективу або стійку послідовність дій, розбитих в часі" [14, р. 109]. Якщо ця послідовність дій, сформульованих у межах стратегії, має своїм результатом оптимізацію управління процесом досягнення цілей за рахунок більшої ефективності процесу прийняття і реалізації управлінських рішень, то має місце стратегічне управління.

Стратегічне планування безпосередньо виростає зі стратегічного управління як одна з його функцій. План є невід'ємною складовою стратегії, "стратегія відповідає схемі або плану, який об'єднує основні цілі, політику та послідовність дій в єдине ціле" [15, р. 3]. Стратегічне планування виокремлюється у міжнародних документах як специфічний різновид управлінської діяльності, у тому числі і в освітній галузі. Управління освітньої політики і стратегій ЮНЕСКО у документі "Стратегічний менеджмент в системі освіти: деякі концепції і заходи" (2006 р.) виокремлює стратегічне планування в освітній сфері на основі його суб'єктності, належності, на відміну від оперативного планування до прерогатив верхнього рівня менеджменту, тобто міністерств освіти [10].

Стратегічне планування відповідно виступає не тільки в якості інструмента формулювання та розробки

стратегії, а і як механізм прийняття управлінських рішень, що стосуються її реалізації за рахунок використання певних ресурсів і у процесі послідовності дій з їх використання. За рахунок оптимального використання ресурсів у процесі досягнення стратегічних цілей і здійснюється управлінська функція стратегічного управління, сприяння успіху реалізації державних планів і проектів.

У випадку відсутності чи неадекватності стратегічного планування такий успіх є проблематичним внаслідок безсистемності використання ресурсів та здійснення управлінських дій. Управління, що здійснюється без нього, приречене на хаотичність ціле покладання та незв'язність дій щодо досягнення поставлених цілей, особливо довгострокового характеру. Діяльність органів державної влади стосовно управління соціальними процесами набуває спонтанності, реактивності, спостерігається необґрунтована вибірковість у процесі прийняття та реалізації управлінських рішень з боку органів державного управління, а це прямий шлях до розпорошення ресурсів і метання від одного варіанту дій до іншого.

Відтак вітчизняні дослідники акцентують значущість стратегічного планування та управління, особливо у перехідному українському суспільстві, та в умовах системної модернізації як країни, так і системи державної влади, що приводить до якісних трансформацій усіх аспектів державного управління його моделі, спрямованості, механізмів, інструментарію тощо. Відтак "планування як управлінська функція присутня у державному управлінні та становить один із провідних напрямків здійснення державного управління" [2, с. 22].

Що стосується стратегічного виміру розвитку освітньої сфери України, то і в цій галузі стратегічне планування виступає як один з найбільш значущих механізмів системного регулювання розвитку і діяльності освітніх суб'єктів, особливо враховуючи те, що освітні організації та загалом освітня сфера в умовах кризи не можуть розраховувати на суттєве збільшення ресурсів, яке країна може спрямувати для їх модернізації. Відтак саме стратегічне планування має допомогти за умов обмеженості ресурсів розвитку ефективно виконати завдання модернізації в освітній сфері. Стратегізація управління освітою, що здійснюється на основі застосування в державній освітній політиці стратегічного управління та планування як пріоритетних управлінських інструментів, виступає в якості ефективного засобу здійснення освітніх реформ в умовах кризових процесів. Безумовно, при цьому мають братися до уваги особливості освіти як об'єкта державного управління. Освітні суб'єкти знаходяться у сфері планового державного регулювання і одночасно діють у межах ринку освітніх послуг як його повноправні суб'єкти. Відповідно стратегічне управління та планування в освіті поєднує як досягнення певних єдиних загальнодержавних цілей, так і реалізацію цілей освітніх суб'єктів та вирішення галузевих проблем.

Для органів державного управління освітою стратегія визначає пріоритетні цілі розвитку об'єкту управління і є сукупністю взаємопов'язаних за завданнями, термінами здійснення і ресурсами цільових програм розвитку освітньої сфери та її окремих складових і

суб'єктів, окремих проектів і програмних заходів, що забезпечують ефективне формування державної політики розвитку освітньої сфери України. На організаційному рівні використання стратегічного підходу до управління освітніми організаціями є також об'єктивно необхідним внаслідок досить динамічних змін в зовнішньому середовищі організацій сфери освіти, що обумовлюють її невизначеність. Стратегічне планування в освіті — це результат аналізу сильних і слабких сторін галузі та її окремих суб'єктів, а також визначення можливостей і перешкод їх розвитку. Для органів управління освітою стратегія виступає як заздалегідь спланована реакція галузі на зміни зовнішнього середовища. Від неї залежить благополуччя і освітньої сфери в цілому, і кожної освітньої організації [8, с. 5].

У державному управлінні освітою стратегічне планування є одним з аспектів стратегічного управління галуззю. Останнє є процесом, що визначає послідовність дій з розробки та реалізації стратегії розвитку освітньої сфери. Воно проявляється в умінні моделювати ситуацію, в здатності виявляти необхідність змін, в розробці самої стратегії освітнього розвитку, у здатності втілювати її в життя. Оскільки стратегічне управління є системою дій, необхідних для досягнення поставлених цілей, часто в умовах обмеженості ресурсів, важливими є обидві частини стратегічного управління освітою — і розробка, і впровадження інноваційних проектів розвитку галузі та освітніх організацій.

Саме виникнення потреби у стратегічному управлінні та плануванні освітнього розвитку обумовлене динамічними змінами в зовнішньому середовищі, в умовах яких дії органів державної влади не можуть зводитися до простого реагування на зміни, що відбуваються, і все ширше визнається необхідність свідомого управління змінами, що ведуть до досягнення поставлених цілей.

Інноваційні зміни визначають і характер самого стратегічного управління та планування в освітній царині. Традиційним є державне управління на основі контролю над виконанням, при якому реакція на зміни з'являється після звершення подій, а саме управління вимагає багато часу на усвідомлення неминучості змін, розробки нової стратегії і адаптацію до неї системи. У сучасних умовах воно поступово змінюється стратегічним управлінням на основі екстраполяції, коли темп змін прискорюється, але майбутнє ще можна передбачати, екстраполюючи тенденції, що склалися, і проводячи довгострокове планування. Проте і ця модель сьогодні вже виглядає недостатньо ефективною і має бути замінена управлінням на базі передбачення змін, а у перспективі — управлінням на основі гнучких екстрених рішень, яке складається в умовах, коли багато важливих завдань виникають настільки нестримно, що їх неможливо вчасно передбачити, і стратегічне управління формується у процесі постійного коригування раніше розробленої стратегії [3, с. 121].

У сучасних умовах стратегії розвитку освіти все більш диференціюються за суб'єктними ознаками, цілями, суб'єкт-об'єктними взаємодіями тощо. Інноваційні зміни, динамічність розвитку створюють ситуацію, коли потрібно керувати процесами, які "не укладаються в первинну концепцію стратегії" [7]. Підхід до стратегічного управління як механізму формування нових гори-

зонтів розвитку відкриває нові можливості як для зростання ефективності управлінської діяльності, так і для системних змін освіти як об'єкта управління. Постає настійна потреба у відході від стратегічного планування як реалізації передбачуваної і екстрапольованої з тенденцій минулого розвитку стратегії і плану дій. Це створює абсолютно новий об'єкт для стратегічного управління в освітній сфері для органів державної влади, що максимізує значущість стратегічного планування як основного механізму адаптації до умов непередбачуваності. Вітчизняні дослідники у зв'язку з цим акцентують необхідність використання стратегічного планування у якості інструменту визначення базових тенденцій освітнього розвитку в умовах динамічних змін, навіть якщо вони недостатньо очевидні, але дають можливість ефективного використання наявних ресурсів об'єкта управління для інноваційного прориву [6, с. 1].

Нові соціокультурні умови функціонування освітньої сфери визначають і необхідність нових підходів до стратегічного планування її розвитку. На сьогодні постають нові завдання у означеній царині управлінської діяльності, що формує ситуацію, коли "стратегічне планування діяльності органів державного управління є складною та відпрацьованою не в повному обсязі проблемою" [5, с. 254]. Разом з тим наявний достатньо вагомий науковий доробок у досліджуваній царині.

Загалом, характеризуючи наявні підходи до державного стратегічного планування, слід відмітити дуже велику розбіжність у поглядах вчених на даний феномен. Під ним розуміється: система повторюваних дій (дослідження та збір даних; прийняття рішень і їх оцінка; відслідковування процесу і оцінка рішень), які фактично дублюють увесь управлінський цикл; механізм регулювання діяльності на основі утвердження планових відносин у вигляді формально чи нормативно конституованих стратегій, планів концепцій; система рішень та основаної на них управлінської діяльності з боку керівних органів щодо реалізації стратегії розвитку у вигляді досягнення довгострокових цілей і сприяння процесу формування бажаного стану об'єкта; процес адаптації управлінських впливів на розвиток об'єкта, шляхом планування цього розвитку і його постійного корегування на основі моніторингу змін як у самій організації, так і в її соціальному середовищі; адаптивний процес, який здійснює керівна підсистема за рахунок розробки та впровадження організаційних стратегій різної спрямованості для досягнення організаційних цілей, знову ж таки в умовах постійного моніторингу внутрішнього стану та зовнішнього середовища і постійних корекцій стратегічного курсу. Власне специфіка розуміння стратегічного планування визначається в основному державною суб'єктністю цього процесу. Дослідники вказують, що стратегічне планування — це система управлінських рішень керівництва в органах державної влади, результатом яких є розробка і реалізація стратегій, призначених для досягнення значущих державних цілей [12, с. 222]. Існує також достатньо багато інструментальних визначень, які акцентують окремі аспекти чи специфічні особливості державного стратегічного планування, особливо у порівнянні з іншими видами планування.

Таким чином, можна зробити висновок, що поняття "стратегічне планування", є дуже багатограним і може

характеризуватися у різних вимірах як більш чи менш чітко організований безперервний процес формування цілей і інструментарію розвитку освітньої галузі; при цьому воно відрізняється і від довгострокового, і від перспективного планування відповідно розумінням динаміки процесів розвитку та поєднанням їх цілей і механізмів; його мета — адаптивно-інноваційна, тобто забезпечення інноваційних трансформацій об'єкта управління у контексті врахування змін як його самого, так і зовнішнього середовища.

У освіті стратегічне планування в умовах модернізаційних процесів виступає як одна з пріоритетних функцій державного управління галуззю, оскільки саме у його межах визначаються механізми та умови їх використання з метою реалізації освітньої державної політики. Для освітніх цілей доцільно використовувати вже наявні і добре апробовані в зарубіжній управлінській практиці форми загальнодержавного планування, такі як бюджетне планування, планування та проектування розвитку державних секторів різних галузей, використання планових засад у процесі формування державного замовлення; розробка і реалізація державних цільових комплексних програм тощо. Загалом системні реформи у освітній галузі неможливо здійснити за межами постійного і достатньо тривалого процесу стратегічного планування, що і визначає його значущість у системі державного управління освітою. У зв'язку з цим ми згоджуємося з дослідниками, які пропонують розглядати стратегічне планування не просто як управлінську функцію, а як систему інститутів, механізмів та інструментів державного управління, що лежить в основі визначення напрямів діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування на досягнення найбільш важливих цілей освітнього розвитку в сукупності з процесом його ресурсного забезпечення [13, с. 45—46].

Відтак за своєю природою стратегічне планування не є лише одним з етапів управлінської діяльності, а представляє собою безперервний процес, у ході якого здійснюється визначення і коригування основних тенденцій розвитку освітньої системи та діяльності освітніх організацій в умовах динамічних трансформацій освітньої галузі та її соціокультурного середовища на основі прогнозування найбільш вірогідних сценаріїв змін. Стратегічне планування є свого роду управлінською "функцією над функціями", визначаючи зміст та напрями реалізації усієї системи управлінських функцій органів державного управління освітою, фундаментом їх функціональної складової. У його межах відбувається поєднання процесів цілепокладання та практично-ресурсного забезпечення управлінської діяльності, спрямованої на досягнення цілей освітнього розвитку.

Останнє особливо важливо, оскільки дозволяє оптимально організувати у межах стратегічного планування практичну діяльність щодо реалізації державної освітньої політики та стратегії. Маються на увазі створення ефективної організаційної структури та підсистеми управління, визначення, акумуляція та належне використання організаційних ресурсів; структурування потенціалу розвитку та розподіл ресурсів за напрямками діяльності; максимізація внутрішніх можливостей розвитку у контексті тенденцій розвитку освітнього середовища; налагодження системи координації діяльності

і структурно-функціональні інновації; прогнозування та коригування стратегії розвитку.

У суб'єктно-змістовному вимірі стратегічне планування в освіті як механізм модернізації галузі орієнтоване на радикальне покращення освітньої діяльності з погляду інтересів споживачів освітніх послуг. До цього спонукає і впровадження клієнталістської моделі в систему вітчизняного державного управління. Відтак найбільш важливі завдання та цілі стратегічного планування в освіті визначаються потребами поліпшення якості освітньої діяльності; адаптацією освітньої галузі до ринкових умов (маркетизація освіти); використання системних, управлінських та технологічних інновацій для формування нового освітнього середовища; задоволення усіх потреб споживачів освітніх послуг; суттєва диверсифікація освітньої діяльності тощо. Водночас слід мати на увазі, що само по собі стратегічне планування не передбачає обов'язкового радикального покращення системного чи організаційного характеру, оскільки останнє можливе лише при наявності відповідного потенціалу розвитку (а його може й не бути). Більше того, удосконалення не можуть розглядатися як просто екстраполяції певних оцінок, перенесених з минулого стану об'єкта управління. Це актуалізує ту складову стратегічного планування в освіті, яка визначає не просто безпроблемний шлях до досконалого майбутнього, а з'ясування ризиків та небезпек системних змін і способів їх уникнення або мінімізації [1, с. 24].

ВИСНОВКИ

Таким чином, стратегічне планування є тим виміром, функцією, механізмом системи державного управління освітою, що допомагає визначити та спланувати найбільш сприятливі умови для функціонування та розвитку системи освіти. Через нього здійснюється реалізація стратегічних цілей розвитку галузі на основі комплексних заходів, які підкріплені інструментарієм найбільш ефективного використання ресурсів. На сьогодні стратегічне планування пов'язується як зі стратегією управління, так і з плануванням як загальною якістю людини, що полягає у формуванні цілі діяльності у вигляді спрогнозованого об'єкта на майбутнє. Відповідно планування — як поточне, так і стратегічне — є невід'ємним елементом людської діяльності і управління. Проте у сучасному цілісному та організаційному вигляді воно виникло в умовах розвинутого ринку, розвиваючись у контексті тенденцій ускладнення суспільства та його інститутів як об'єкта управління. Стратегічне планування є найбільш ефективним механізмом державного регулювання напрямків та динаміки освітніх процесів. Освітні програми та прогнози розробляються на різних рівнях управління і інтерпретуються науковцями та управлінцями практиками як пріоритетний інструмент здійснення державної освітньої політики. Бажання досягти збалансованості освітніх процесів та їх узгодження з загально соціальними тенденціями розвитку стимулює органи державного управління освітою все ширше використовувати стратегічне планування розвитку галузі, підпорядкувавши цілі управління передбаченому у межах наукових прогнозів майбутньому або визначеним базовим тенденціям соціального розвитку у вигляді галузевих і соціальних пріоритетів та відповідних їм цілей і механізмів їх досягнення. Відповідно основним

напрямом подальших наукових досліджень має стати розробка практичних моделей упровадження стратегічного планування на різних рівнях державного управління освітньою діяльністю.

Література:

1. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия / И. Ансофф. — СПб.: Питер, 1999. — 416 с.
2. Білокур Є. І. Специфіка планування як функції державного управління / Є. І. Білокур // Наше право. — 2014. — № 6. — С. 22—27.
3. Бортейчук Р.Ю. Державне стратегічне управління: сутність та механізми його реалізації / Р.Ю. Бортейчук // Економіка та держава. — 2011. — № 1. — С. 121—125.
4. Измалков С.А. Стратегическое планирование как форма и метод государственного и муниципального управления / С.А. Измалков, Д.С. Богданов. — Terra Economicus. — 2011. — Т.9. — №4-2. — С. 97—99.
5. Лаврищева М.В. Пути совершенствования стратегического планирования деятельности органов государственного управления / М.В. Лаврищева // Экономика строительства и городского хозяйства. — 2011. — Т. 7. — № 4. — С. 253—260.
6. Лаврів Л.А. Стратегічне планування у системі управління національним господарством [Текст]: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.03 / Л.А. Лаврів; Тернопільський національний економічний ун-т. — Т., 2008. — 20 с.
7. Панченко В.В. Основи формування стратегічного підходу в реалізації державної політики розвитку сфери культури України / В.В. Панченко // Державне управління: удосконалення та розвиток. — 2013. — № 7. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2013_7_16, дата звернення: 23 січня 2018 р.
8. Пила В.І. Сутність, завдання та основні етапи стратегічного планування в державному управлінні / В.І. Пила, Т.В. Майстер // Формування ринкових відносин в Україні. — 2011. — № 6. — С. 3—6.
9. Ромін А. В. Стратегії в системі державного управління вищими навчальними закладами / Теорія та практика державного управління. — 2014. — Вип. 4/47. — С. 71—76.
10. Сафаров О.А. Пути повышения эффективности системы образования через стратегическое планирование / О.А. Сафаров // Бюллетень науки и практики. — 2017. — № 11. — С. 276—288.
11. Шацкая И.В. От государственного стратегического планирования к стратегическому управлению / И.В. Шацкая. — Российское предпринимательство. — 2014. — № 1. — С. 50—57.
12. Щербатов И.В., К вопросу о стратегическом планировании в системе государственного управления / И.В. Щербатов, Т.А. Щербатова // Вестник научных конференций. — 2016. — № 9-5 (13). — С. 222—224.
13. Яковлева Л.Р. Проблемы стратегического планирования в системе государственного управления и возможности их решения / Л.Р. Яковлева, Т.И. Дахова / Белгородский экономический вестник. — 2014. — № 3 (75). — С. 45—56.
14. Mintzberg H. The fall and rise of strategic planning / H. Mintzberg // Harvard Business Review. — 1994. — January — February. — P. 107—114.

15. Morrison James L. From strategic planning to strategic thinking / James L. Morrison // On the Horizon. — 1994. — № 2 (3). — P. 3—4.

References:

1. Ansoff, I. (1999), "A New Corporate Strategy", Peter, SPb, Russia.
2. Bilokur, Y. I. (2014), "Specificity of Planning as a Function of Public Administration", *Nashe pravo*, vol. 6, pp. 22—27, Ukraine.
3. Bortyachuk, R.Yu. (2011), "State Strategic Management: the essence and mechanisms of its realization", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 1, pp. 121—125, Ukraine.
4. Izmailkov, S.A. Bogdanov, D.S. (2011), "Strategic Planning as a Form and Method of State and Municipal Management", *Terra Economicus*, T. 9, vol. 4-2, pp. 97—99, Russia.
5. Lavryshcheva, M.V. (2011), "Ways of Improvement of Strategic Planning of Public Administration Activities", *Ekonomika stroitelstva i gorodskogo hozyajstva*, T. 7, vol. 4, pp. 253—260, Russia.
6. Lavrova, L.A. (2008), "Strategic Planning in the National Economy Management System", Ph.D. Thesis, Economic sciences, Ternopil National Economic University, Ternopil, Ukraine.
7. Panchenko, V.V. (2013), "Fundamentals of the formation of a strategic approach in realization of the state policy of development of the sphere of culture of Ukraine", *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvitok*, vol. 7. — available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2013_7_16, Ukraine, (Accessed 23 January 2018).
8. Pila, V.I. Mayster, T.V. (2011), "Essence, tasks and main stages of strategic planning in public administration", *Formuvannya rinkovih vidnosin v Ukraini*, vol. 6, pp. 3—6, Ukraine.
9. Romin, A.V. (2014), "Strategies in the system of public administration Higher Education Institutions", *Teoriya ta praktika derzhavnogo upravlinnya*, vol. 4/47, pp. 71—76, Ukraine.
10. Safarov, O.A. (2017), "Ways to Improve the Efficiency of the Education System through Strategic Planning", *Byulleten nauki i praktiki*, vol. 11, pp. 276—288, Russia.
11. Shatskaya, I.V. (2014), "From State Strategic Planning to Strategic Management", *Rossiyskoe predprinimatelstvo*, vol. 1, pp. 50—57, Russia.
12. Shcherbatov, I.V. Shcherbatova, T. A. (2016), "On the question of strategic planning in the system of government", *Vestnik nauchnyh konferencij*, vol. 9-5 (13), pp. 222—224, Russia.
13. Yakovleva, L.R. Dahova, T.I. (2014), "Problems of Strategic Planning in the System of Public Administration and their Possibilities", *Belgorodskij ehkonomicheskij vestnik*, vol. 3 (75), pp. 45—56, Russia.
14. Mintzberg, H. (1994), "The fall and rise of strategic planning", *Harvard Business Review*, January — February, pp. 107—114, USA.
15. Morrison, James L. (1994), "From Strategic Planning to Strategic Thinking", *On the Horizon*, vol. 2 (3), pp. 3—4, USA.

Стаття надійшла до редакції 22.08.2018 р.